

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Lvdovici Molinæ, E Societate Iesv Theologiæ Doctoris, &
Professoris, Commentaria, In primam D. Thomæ partem**

Molina, Luis de

Lugduni, 1622

Vtrum in æuo Angelorum cernatur prius & posterius. artic. 5. disput. 1.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73915)

Ad secundum. Ad secundam dicendum est, nomine lucis intelligi ipsam Deum, qui est lux vera. Unde filius dicitur esse *lumen de lumine*. Etenim sicut Deus dicitur habitare immortalitatem, quæ non est res diuersa ab ipso fere Deo: ita dicitur habitare lucem, quæ ab eo res distincta non est. Vtrum autem sic fidei contraria sententia Græcorum asserentium, angelos ante res corporeas creatos fuisse, dicemus q. 61. ubi id disputat D. Thomas.

ARTICVLVS IV.

Vtrum æternitas differat à tempore.

DOCET potissimum discrimen inter æternitatem & tempus esse, quod æternitas sit tota simul: tempus verò minime. Reliqua quæ hoc loco dici poterant facillè intelliguntur, tum ex dictis articulo 1. & 4. Physicorum: tum ex iis, quæ articulo sequente dicemus.

ARTICVLVS V.

Vtrum in æuo Angelorum cernatur prius & posterius.

DISPUTATIO I.

Etiam vnde dicitur de uariatione illius acceptione.
AEVVM Græcè *αἰών* dicitur, videturque vocabulum latinum deductum ex Græco, *ω*, mutato in duplex v. alterum consonans, & alterum vocale. Prima sua significatione periodum longam temporis, idemque quod sæculum significat, vt ex autoribus profanis constat. Vnde & coæuus, & grandæuus aliqui dicitur. Eldræ etiam 3. cap. 2. habetur. *Civitas illa ab æuo est regibus resistens*, & cap. 4. *Maiesitas & potestas æuorum est apud te Domine*. Translatum verò est ad significandam æternitatem. Ecclesiastici 18. *Numerus dierum hominum centum anni, quasi gutta aque maris deputati sunt. & sicut calculus arenae sic exigui anni in die eius*. Doctores verò, vt ab æternitate & tempore distinguerent durationem rerum, quæ corruptioni obnoxia non sunt, eaque de causa finem non habent ad eam significandam vsurparunt vocabulum *æui*. Atque in hac significatione sumitur in proposito: quæ vsurpatio non solum Scholasticorum est, sed etiam Augustini libro 83. quæstionum q. 72. ubi de æuo tamquam de re ab æternitate distincta loquens, ait: *Inter quod est tempus hoc dicitur, quod illud stabile est, tempus autem mutabile*. eodemque modo ab aliis Patribus accipi solet.

D. Bonaventura.
 Quod primo loco in hoc articulo disputandum occurrit, est: vtrum in æuo detur prius & posterius, D. Bonaventura in 2. d. 2. q. 3. partem affirmantem amplectitur, dicens æuum, quod ad successionem attinet, medium locum tenere inter æternitatem & tempus. *Æternitas namque neque in se, neque in esse diuino, cuius est duratio, successionem vllam, priusve ac posterius habet, sed est tota simul*. Tempus autem tam secundum se, quam ratione motus, cuius est duratio, successionem habet: *Æuum verò in se quidem, quæ duratio quædam est, successionem habet, priusque ac posterius: esse tamen angeli, cuius est duratio, nullam successionem habet, sed est totum simul: quod hac similitudine explanat: vt enim, inquit, in continuo egressu riuuli ex fonte, non solum egressus ipse continuus est, sed etiam aqua que*

A egressus semper est alia, atque alia: at verò in egressu radij luminis à corpore lucido, quamdiu res illustrata est in eadem distantia, egressus quidem atque inflexus corporis lucidi continuus est: radij verò luminis, qui egressus semper est idem, ita quod influxus, post primam irradiationem non est aliud, quam communicatio & conseruatio eiusdem prorsus luminis: quod primo à corpore lucente emanauit: ita in continuo egressu motus à causa effectrice, continuo egressus alia atque alia pars motus, quæ alia atque alia parte temporis durat: at verò in egressu angelis à Deo, a quo tam vt fiat, quam vt conseruetur perpetuo pendet, influxus atque actio diuina, quæ illum conseruat, est successiuæ: esse tamen, quod illi perpetuo ea actione tribuit, est idem omnino ac totum simul. Quare cum duratio angeli per horam sequentem conseruetur influxum successiuum, quo Deus successiuè conseruat idem omnino esse illius: sit, vt duratio angeli per horam sequentem nondum sit, ac proinde sit diuersa ab ea qua modo durat, idcirco in duratione angelis detur successio, sicut in conseruatione datur: non verò in esse angelis, cuius est duratio. Hanc eandem sententiam secutus fuit Varro, vt refert Capreolus in 2. dist. 2. q. 2. in arg. contra quintam conclusionem. Eandem defendit Scotus, vt probabilem, ibidem qu. 1. tamen si propendere videatur in partem oppositam, quam etiam defendit.

C Sententia horum Doctõrũ suaderi potest. Primo, quoniam fieri nequit, vt idem simul sit in actu, & in potentia comparatione eiusdem forme indiuisibilis: sed angelus nunc est in potentia vt durat cras: quandoquidem potest nihilum redigi ante diem crastinum, eaque de causa non durare cras: est verò in actu durationis, quàm nunc habet: ergo duratio, qua durabit cras, non est eadem cum ea, qua nunc durat, quasi vtraque sit vna indiuisibilis carens partibus: in duratione ergo angeli datur successio.

D Secundo, ad pleniorẽ intelligentiam huius rei licet argumẽtari. Actio, quæ Deus sine intermissione cõfert esse angelo, eunquẽ conseruat, habet partes, ita scilicet, vt alia parte actionis conseruet eum per primum diem, & alia per secundum: ergo esse quod ei cõfert, est aliud, atque aliud, ac proinde duratio talis esse erit alia atque alia. Consequentiã patet, quia impossibile est esse partes in actione, quin dentur etiam partes in forma per actionem acquisita, quæ partibus actionis respondeant. Antecedens verò probatur: tum quod actio illa non fiat in instanti, sed in tempore, ac proinde sit continua & diuisibilis in partes ad diuisionem temporis: tum etiã quia posita tota actione, ponitur omnino effectus: cum actione autem primi diei stat, angelum secundo die non esse, vt patet, si in nihilum redigatur post continuatam actionem toto primo die: ergo actio primi diei non est tota actio, qua Deus cõfert esse angelo duobus continuis diebus, sed pars dumtaxat illius totius actionis.

E Tertiò, duratio angeli est infinita à parte posteriori: si ergo tota sit simul, dabitur aliquid creatum infinitum actu, quod fieri nequit.

F Confirmatur hæc ratio, quoniam angelus per suam durationem potest coexistere infinito tempori à parte posteriori: si ergo illa est tota simul, sequitur esse actu infinitam. Consequentiã patet, quia quemadmodum id, quod potest simul coexistere infinito spatio, est infinitum per immensitatem: ita duratio tota simul, quæ potest coexistere infinito tempori, erit actu infinita.

Quartò, in eo, quod habet suum esse atque durationem simul, idem est esse, fuisse, atque futurum esse:

Probatur primo.

Secundò.

Tertiò.

Confirmatur.

Quartò.

esse: sed implicat contradictionem angelum, qui fuit, non fuisse: si ergo in eodem angelo idem est fuisse, atque futurum esse, implicabit contradictionem angelum non fore, quod tamen est absurdum, pugnatque cum Dei omnipotentia, quae potest eum redigere in nihilum.

Quintò.

Quintò, si duratio angeli esset tota simul sine ratione prioris & posterioris, una duratio angeli non esset maior, quam alia: si ergo Deus crearet hodie unum angelum, angeli creati in principio mundi non essent maioris durationis, aut priores duratione angelo hodie creato: quod tam est absurdum.

Sextò.

Sextò, creet Deus duos angelos in primo instanti huius horae, & alterum eorum redigat in nihilum in fine horae, simulque producat alium, qui durer cum angelo remanente per aliam horam: tunc duratio angeli in nihilum redacti, fuit prior duratio angeli creati in secunda hora, cum una duratio fuerit post aliam: sed duratio angeli conservati per duas horas, fuit in prima hora simul cum duratio angeli in nihilum redacti: ergo duratio illa fuit etiam prior duratio angeli creati in secunda hora. Patet consequentia, quia si duae durationes sunt simul, & una earum est prior, quam quaedam tertia, duratio alia erit etiam prior, quam eadem tertia: cum ergo idem angelus duraverit etiam simul in secunda hora cum angelo creato in secunda hora: fit, ut in duratione angeli conservati per duas horas detur aliquid secundum quod duravit prius, quam angelus creatus in secunda hora, & aliquid aliud secundum quod duravit simul cum illo: idem namque secundum idem non potest esse prius & simul comparatione eiusdem: quare in duratione angeli conservati necessarium successio partium admittenda erit.

Septimò.

Septimò, quod deficit à duratione, quam potest habere, non habet totam suam durationem simul: quandoquidem potuit plus durare: sed angelus per subtractionem divini influxus deficere potest à duratione: ergo non habet totam durationem simul.

Octavò.

Octavò, sublato omni tempore, & omni comparatione temporis tam veri quam imaginarij, potuit unus angelus esse innocens, & postea peccare: ergo sublato omni tempore datur in ipsa duratione angeli prius & posterius, in quibus possit esse prius iustus, & postea peccator, ac proinde in duratione angeli datur successio.

Nonò.

Nonò, si angelus duraret per horam, & in nihilum verteretur, iterumque post aliam horam produceretur, duratio angeli prima & tertia hora, esset successiva: quandoquidem esset interrupta per horam intermediam, in qua non durasset, duratioque in prima hora esset prior duratione eiusdem angeli in tertia hora: ergo si continuè duraret per tres horas, esset etiam successiva in duabus horis extremis.

Sunt praeterea pro hac sententia testimonia sanctorum Patrum. Augustinus enim in confessionum cap. 14. ait, *Præsens, si semper esset præsens, neque in præteritum transiret, iam non esset tempus, sed aeternitas: quo loco aperte innuit, in sola aeternitate non dari successione præsentis, præteriti & futuri: datur ergo in ævo. Gregorius 27. moralium cap. 3. loquens de angelis dicit, *In eis initium cernimus, cum mentem retrò reuocamus: Deus non recipit ex quo, neque quousque. Anselmus etiam Profologion 20. capite, loquens cum Deo ait: An hoc quoque modo transis omnia etiam aeterna, quia tua, & illorum aeternitas tota tibi præsens est, cum illa nondum habeant de sua aeternitate quod venturum est, sicut iam non habent quod præteritum est?* Hieronymus quoque ad Marcellam,*

A in omni, inquit, creatura differt præteritum & futurum: quia solus Deus est, qui non nouit fuisse, neque futurum esse: in duratione igitur Angeli datur fuisse, atque futurum esse.

Contraria sententia, æuum nempe durationem esse indiuisibilem, ac totam simul, est D. Thomae hoc loco, & quodlibeto 10. artic. 4. ac alibi, Caietani hoc loco, Henrici quodlibeto 5. q. 13. Capreoli in 2. d. 2. qu. 2. conclusionem 5. Durandi ibidem q. 3. Richardi etiam artic. 1. quaest. 3. in eamque inclinatur Scotus magis, quam in oppositam, eadem d. q. 1. atque ut communior & longè probabilior est nobis amplectenda.

B Probari autem potest. Primò, quoniam ut hoc loco argumentatur Diuus Thomas, prius & posterius, successio atque innovatio in duratione proueniunt ex successione, innovatione, ac prioritate & posterioritate in eo, unde proximè resultat, & cuius proximè est duratio: ex eo namque in tempore hæc omnia reperiuntur, quia prius reperiuntur in motu, ex quo tempus resultat, & cuius proximè est duratio, ut Aristoteles 4. Physicorum capite 12. est autor: sed in esse angeli, unde resultat æuum, & cuius proximè est duratio, non cernitur prius & posterius, successio ac innovatio: ergo neque in ævo ipso.

C Secundò ita argumentatur Caietanus, esse angeli est indiuisibile: ergo etiam æuum; quod illius est duratio atque mensura. Consequentia patet, quoniam mensura, ut Aristoteles ait 10. Metaphysicorum textu 2. metiendo rem, quam metitur, notam reddit: diuisibile autè, ut proprie metiri nequit rem indiuisibilem, ita neque illam notam facere potest: quantitas quippe specierum in sacramento altaris, neque metitur, neque notam facit quantitatem Christi, quæ sub illis est: eò quod Christus sit sub illis indiuisibiliter.

D Tertiò ita argumentatur, sicut in hora sequenti duratio angeli consequitur esse, quod angelus influxu, & cõseruatione diuina tunc recipiet: ita potentia angeli, v. g. intellectus, & voluntas, consequuntur idem esse, quod tunc recipiet: ut enim si cesset modò ea actio non erit duratio angeli per horam sequentè, ita neque supersites erunt ipsius potentia: sed hoc non obstante, potentia consequuntur esse angeli in hora sequenti eadè numero, imò eadè profus, quæ antè erant: ergo duratio consequetur etiam eadè numero, atque eadè profus quæ antè erat. Confirmatur hæc ratio, quoniam sicut duratio angeli per horam sequentem pendet ex cõseruatione & continuatione actionis, qua Deus cõfert esse angelo: ita ipsummet esse angeli pendet ex cõseruatione & cõseruatione eiusdem actionis: cessante namque ea actione, ut cessat duratio angeli, ita cessat esse angeli: sed hoc non obstante, angelus per illam actionem recipit in hora sequenti idem esse cum eo, quod modò recipit, ut fatentur autores contrariae opinionis: ergo recipere etiam poterit eandem durationem.

E Quartò, Actio ipsa, qua Deus confert esse & cõseruat angelum per lögum tempus, est una numero indiuisibilis carens partibus & tota simul: ergo duratio angeli per idem tempus, quæ consequitur eandè actionem, erit etiam una numero indiuisibilis carens partibus & tota simul, sicut est ipsummet esse angeli, quod per eam recipitur. Consequentia videtur nota: si namque in duratione angeli esset ponenda successio, maximè propter successione actionis, qua Deus confert illi esse alio, atque alio tempore. Antecedens verò probatur, quoniam

Æuum durationis est indiuisibile & tota simul.

quoniam cum actio sit productio termini, sintque una & eadem res, solumque formaliter distinguantur, fingi nequeunt partes, atque successio in actione, quin etiam detur in ipso actionis termino: cum ergo in esse angeli per longum tempus non dentur partes, aut successio: fit, ut neque detur in ipsa actione, sed potius per influxum eiusdem indivisibilis actionis, qua primò contulit illi esse, cum conferretur, illique conferat illud idem esse toto decursu temporis, quod primò illi contulit, idque eo ipso, quod ab indivisibili influxu & actione, qua primò cepit illi conferre esse, non desitit, nec eam suspendat.

Quintò, Accidens absolutum non definit esse, nisi vel per desitionem subiecti, vel per subtractionem influxus causae conservantis, vel per actionem contrariam: duratio verò augeri est accidens absolutum, & neque subiectum definit, neque influxus causae conservantis, quin potius eadem numero actio indivisibilis, qua primò ei esse collatum est, perseverat, ut proximè probatum est, neque est actio contraria, qua destruitur aut de finat esse: ergo in toto decursu temporis neque fluat, neque desinet, sed eadem prorsus perseverabit. Confirmatur, quia si desineret, haec alia pars produceretur, aut coproduceretur, alia actione, aut alia parte actionis ab ea, qua prior pars producebatur, aut producebatur: accidens enim absolutum propterea non refultat, nisi facta variatione aliqua in subiecto, quoniam opus est aliqua actione, qua vel producat, vel producat in eo subiecto: sed non datur alia actio, aut pars actionis, ab ea, quae antea erat, ut probatum est: ergo neque datur in subiecto alia duratio, aut pars durationis ab ea, quae antea erat. Praeterea Plato in Timaeo ait fuisse, & fore, temporis genitura sunt propria, non aui: cui quippe mansio perpetua & immutabilis. Aug. etiam lib. 83. Questionum, quaest. 72. inter aenum, inquit, & tempus hoc distat, quod aenum stabile est, tempus autem mutabile.

*Haec pro-
pria senten-
tia expressit.*

Ut haec sententia plenius intelligatur, meliusque dissolvantur argumenta in confirmationem contrariae proposita, notandum est. Quod quemadmodum sol eadem prorsus luce, qua lucet in se ipso modo, luxit heri, & lucebit cras: attamen quod luceat per eam modò, pendet ex eo, quod conservetur modò, tum à substantia solis, à qua fluit, & in qua, ut in proprio subiecto inhaeret, tum à Deo conservante substantiam solis, atque ipsamet lucem per concursum uniuersalem, & quod luxerit heri, pependit ex eo, quod eadem causa cōseruaerint eamdem lucem in sole heri: & quod debeat lucere cras, pendet ex eo, quod eandem cras conservare debent: ita angelus eadem prorsus duratione, qua durat nunc in se ipso, duravit heri, & durabit cras, atque in aeternum: attamen quod per eam duret modò, pendet ex eo, quod esse ipsius, atque duratio conserventur nunc à Deo: quod duraverit heri, ex eo, quod heri conservata fuerint: quod duret cras, atque in aeternum pendet ex eo, quod cras, & in aeternum conservari debeant. Ut enim angelus indifferens est de se, ut coexistat huic vel illi parti temporis: quod verò coexistat huic potius, quam alij, habet ex eo, quod creetur & conservetur à Deo potius in hac parte temporis, quam in alia: ita duratio ipsius ex se indifferens est, ut sit duratio angeli in hac, vel in illa parte temporis: quod verò per eam angelus duret potius in hac parte temporis, quam in alia, habet ex eo, quod ad productionem & conservationem angeli illa

A comproducat & conservetur potius in hac parte temporis, quam in alia. Quare sicut sol in primo instanti, quo cōditus est, accepit totam lucem, qua ab eo instanti vsque ad instans praesens splenduit, atque splendet in aeternum, si nihil ei luminis in aeternum divina potentia angeatur: attamen quod per eam tota ea duratione splendet, habet ex eo, quod tota ea, modo paulò antè explicatò, conservetur: ita angelus in instanti, quo creatus est, accepit totam atque indivisibilem durationem, qua duravit à principio mundi, & perdurabit in aeternum: attamen, quod duret per eam toto eo tempore vero, vel imaginario, & quod per eam eidem tempore coexistat, habet ex conservatione qua à Deo toto eo tempore conservatur. Ad hunc ergo sensum dicimus durationem angeli esse totam simul, quod non alia atque alia duratione, aut alia atque alia parte eiusdem durationis, perdurabit angelus in aeternum, sed eadem prorsus indivisibili, qua modò duret, dependenter tamen à libera conservatione divina pro tempore futuro.

Ex his licet intelligere, tum convenientiam quandam, tum etiam latum quoddam discrimen, maximeque in proposito inter aenum & aeternitatem, observandum. Convenientia est, quae quemadmodum aeternitas successivè habet relationem simul existentiae cum alia atque alia parte temporis (quam coexistentia divina addit supra existentiam, ut articulo 1. disputatione 2. explicatum est) ratione cuius relationis de Deo verè dicimus, fuisse, esse, & fore, id est, coexistisse cum tempore praeterito, coexistere cum tempore praesente, habiturumque coexistentiam cum tempore futuro: ita aenum successivè habet relationem simul existentiae cum tempore, ratione cuius dicimus, Angelum fuisse, id est, habuisse coexistentiam cum tempore praeterito: & esse, id est, habere coexistentiam cum tempore praesenti: & futurum esse, id est, habiturum coexistentiam cum tempore futuro: quoniam verò antequàm fieret, eam non habuit, eò quod tunc nondum haberet existentiam & durationem, falsum est dicere, Angelum fuisse, antequàm crearetur.

*Convenientia
inter aenum
& aeternita-
tem.*

Discrimen verò est, quod aeternitas ex se ac necessariò habet esse simul, coexistere cum omni tempore, etià possibili imaginario, idque tum propter independentiam aeternitatis ab alio: tum vel maxime propter suam infinitam perfectionem, qua tamquam fons & origo omnis alterius durationis, quam habet eminenter, unitè in se continet latitudinem durationum infinitam, ut articulo 1. disputatione 4. explicatum est, qua omne tempus complectitur. At verò aenum, cum sit duratio pendens à productione, & conservatione divina, neque in se, eo modo quo aeternitas eminenter continet tempus, non habet esse simul, coexistere cum tempore, nisi ex productione & conservatione divina, qua tali vel tali tempore produciatur & conservatur: neque habet coexistere cum maiori vel minori tempore, nisi ex continuatione conservationis per maius vel minus tempus: quare de se non habet latitudinem durationum, sed habet quod duret tanto vel tanto tempore, propterea quod non desinat esse, sed continuatur conservatio ipsius toto eo tempore. Quod fit, ut ex eo quod subsistit aeternitate Deo suum influxum, Angelus desinat esse, provenire possit, quod non coexistat cum tempore futuro, atque adeò quod non sit tempore futuro. Non ergo ad hunc sensum habet modò, Angelus totam durationem, qua duraturus est in aeternum, quasi illa unitè habeat modò latitudinem durationum infinitam.

Huius ab aeternitate discrimen.

nitam in futurum, ac sit in se infinita: sed ad hunc sensum, quod per nihil durationis superadditum durabit in aeternum, sed per eam solum quā modō habet, conseruatam tamen in aeternum, quod tempore non conuenit: indiget namque nouis partibus durationis superadditis, ut diutius duret. Ratio autem quare tempus requirat nouas partes, ut duret diutius: duratio uero Angeli ut duret, ac coexistat cum maiore vel minore tempore, eas non requirat, est: quoniam tempus ratione motus est suapte natura duratio successiua: duratio uero Angeli ratione esse Angeli permanentis, est suapte natura duratio permanentis.

Ad primum argumentum contrariae opinionis.

Ad primum ergo argumentum contrariae opinionis neganda est maior. Sicut enim nullum est incommodum, quod aliquid diuersis temporibus sit in actu, & in potentia comparatione eiusdem formae: ita nullum est absurdum, quod aliquid simul sit in actu & in potentia comparatione eiusdem formae. Quae diuersa tempora relata. Etenim si ego integra aliqua hora immotus sedeam, utique eadem numero sessione omnino inuariata sededo tota hora, & tamen in quolibet instanti simul ero in actu sessionis comparatione eiusdem instantis, & in potentia ad sedendum & non sedendum comparatione aliorum sequentium: quippe cum in potestate mea sit surgere, vel continuare sessionem. Quo loco sciendum est, argumentum illud eodem modo posse confici in esse Angeli, quod autores contrariae opinionis admittunt esse indiuisibile, ac totum simul, idemque profus toto tempore: quare sicut in esse Angeli non concludit esse aliud ac aliud alio atque alio tempore, ita nec in duratione Angeli quicquam concludet.

Ad secundum.

Ad secundum negandum est antecedens, ut ex dictis patet. Ad primam probationem dicendum est, esse temporalem quo ad durationem, eō quod duret per tempus: esse tamen momentaneam, qua ratione in quocumque instanti illius temporis, & est tota, & per eam terminus productus accipit totū suum esse: unde quando inferitur, ergo est continua & diuisibilis in partes ad diuisionem temporis, neganda est consequentia. Ut enim ex eo, quod humanus animus sit in corpore quanto & continuo, non sequitur, quod sit quantus & diuisibilis in partes ad diuisionem corporis, eō quod in se sit indiuisibilis, totusque in toto, & totus in qualibet parte corporis: ita cum actio, de qua est sermo, in se sit indiuisibilis, totaque coexistat cum toto tempore, & tota cum singulis illius partibus, non sequetur esse quantam, aut diuisibilem ex eo, quod duret per tempus. Ad secundam probationem dicendum est, posita tota actione, poni omnino effectum, quo ad rem productam: neque enim ex eo, quod actio illa duret per secundum diem, plus Angeli producit, quam sit primo die productum. Quare concessa minore, neganda est consequentia. Posset etiam responderi, posita tota actione, poni omnino effectum: si tota actio ponatur omnino: unde si actio ponatur durans, & conseruata per aliquot dies, Angelus per eam productus ponetur etiam durans & conseruatus per totidem eisdemque dies: qualis enim fuerit modus in actione comparatione temporis, cum quo tam ipsa quam effectus dicitur coexistere, talis etiam erit in effectu, collatione facta cum eodem tempore.

Ad tertium.

Ad tertium dicendum est, durationem Angeli esse infinitam ex parte posteriori negatiue, quia scilicet numquam desinet in infinitum, sed perpetuo relatione coexistentiae cum quocumque tem-

pore habebit: non uero esse infinitam positiuē, quasi in se habeat latitudinem duratiuam. Ut enim albedo spatio centum annorum permanens non est maior secundum se, quam si esset vnus tantum diei quo ad durationem, cum tamen habeat coexistentiam cum tempore centū annorum, quam non habet albedo vnus diei: ita duratio Angeli in aeternum permanens non est maior secundum se, quam si tantum per diem permaneat, sed solum vi conseruationis diuinae habet coexistentiam cum tempore infinito, quā non haberet, si tantum per diem conseruaretur. Quia ergo auum non durat alia atque alia parte, sed perseuerat totum ac indiuisibile, planē ex eo, quod ponatur futurum in aeternum totum simul, non sequitur esse infinitum, vel sequeretur tempus futurum infinitum, si in aeternum duraret, eō quod alia atque alia parte, priorem posteriore subsequente, perseueraret.

Ad confirmationem.

Ad confirmationem neganda est consequentia. Ad probationem uero dicendum est, in duratione Angeli non esse uirtutem ad coexistendum simul cum infinita duratione & latitudine temporis, sed ad coexistendum successiue, ut successiue fuerit tempus. Ad correspondendum namque simul infinitae latitudini habenti partes extra partes, necessaria est uirtus & essentia infinita: non uero ad correspondendum successiue: Angelus enim esse potest successiue in spatio infinito, cum tamen habeat essentiam & uirtutem finitam.

Ad quartum.

Ad quartum neganda est maior: licet enim per idem esse, & per eandem mutationem in se ipso, sit, fuerit, & futurus sit: at tamen fuisse, praeter durationem, dicit simul existentiam cum tempore praeterito: esse uero cum praesente: & fore, cum tempore futuro: quia ergo repugnat modō id, quod habuit simul existentiam cum tempore praeterito, eam non habuisse: non uero repugnat id, quod ex libera uoluntate Dei eam adhuc debet habere, re ipsa eam non habere. Deo ante illud tempus talem rem in nihilum redigente: planē repugnat Angelum, qui fuit, non fuisse: non uero eam, qui futurus est non fore, esse per eandem profus durationem, qua fuit, sit futurus, Deo eam conseruante.

Ad quintum.

Ad quintum dicendum est, vnam durationem Angeli non esse maiorem alia, si secundum se ipsas spectentur: quippe cum indiuisibiles sint in se: vnum tamen Angelum permanere diutius, quam alium, collatione facta cum tempore uero vel imaginario, cum quo talis duratio coexistit: ille namque Angelus diutius durat, qui habet coexistentiam, siue esse, simul cum longiori tempore: coexistentiam uero cum longiori tempore ex eo prouenit, quod tam ipse Angelus, quam eius duratio longiori tempore à Deo conseruantur. Ad argumentum ergo in forma, neganda esset consequentia, si sit sermo de maiori duratione collatione facta cum tempore.

Ad sextum.

Sextum argumentum, si aliquid probaret, probaret etiam in aeternitate diuina, qua coexistit cum illis duobus Angelis, dari prius & posterius: quare ut in aeternitate nihil concludit, ita neque in aeo. Unde admissa hypothese, dicendum est, durationem angelj in nihilum redacti esse priorem duratione angelj creati in secunda hora, ratione tamen temporis atque collatione facta cum tempore, cum quo coexistunt: quia enim vna duratio coexistit cum prima hora dumtaxat, & altera cum secunda, vna est prior quam alia: quare argumentum solum probat, durationem Angeli durantis in vtraque hora, ut durat in prima, esse priorem duratione Angeli.

Angeli creati in secunda hora: vt verò durat in secunda, esse simul cum illa: vtrumque tamen verum est ratione temporum, cum quibus coexistunt, & in quibus conseruatur, atque collatione facta cum eodem tempore: nullum autem est absurdum, quod aliquod indiuisibile, cuiusmodi est Angelus, coexistens cum duabus horis, & cum singulis partibus ipsarum, vt coexistit cum prima hora: vt verò coexistit cum secunda, sit simul cum illo: quemadmodum non est incommodum, quod ipsi summet, vt coexistit cum prima hora, sit prius se ipso, vt coexistit cum secunda, si tamen cum tempore conferatur: eò quod prius coexistit cum prima hora, quam cum secunda.

Ad septimum. Ad septimum neganda est maior, si cesset ab eadem numero duratione habenda in alio tempore, vt de Angelo dicimus: & ad probationem illam in oppositum: potuit diutius durare, ergo non habet totam durationem simul: concesso antecedente, si cum tempore fiat comparatio, ita vt sit sensus, quod potuerit durare per longius tempus, neganda est consequentia: quia per conseruationem eiusdem prorsus durationis, quam modò habet, duraret per longius tempus, cum quo coexisteret: vnde per solam subtractionem conseruationis durationis, quam modò habet, desinit durare per longius tempus: non verò ex eo, quod impediatur à suscipienda noua parte durationis, ad quam sit in potentia.

Ad octauum. Ad octauum negandum est antecedens: quoniam nisi Angelus duret, & conseruetur per tempus verum aut imaginarium, non potest esse bonus & malus: cum enim non possit esse simul bonus & malus, necessarium planè est, vt id habeat diuersorum temporis punctorum comparatione. Quemadmodum enim Deus (quicquid alij dicant) non potest producere Angelum, nisi eum alicubi producat, hoc est, in aliquo puncto, aut parte spacij veri, vel imaginarij: ita neque potest eum producere, nisi coexistentem cum aliquo momento vel parte temporis veri, vel imaginarij: in ipso igitur aeuo, atque duratione Angeli, vt coexistit, ac correspondet vni puncto, aut parti temporis, potest esse prius bonus, & vt coexistit & correspondet alteri, potest esse postea malus.

Ad nonum. Ad nonum dicendum est, si eum Angelum reproducat Deus cum eadem prorsus duratione quam antea habebat, non fore successiorem durationum in prima & tertia hora: sed eandem prorsus in alia, atque alia hora temporis successiuè, sine coexistentia, aut simul existentia, cum tempore intermedio: si verò eum reproducat cum alia numero duratione (quod, si libuerit, facere poterit) concesso antecedente, neganda est consequentia: quia si per tres horas sine intermissione duraret, duraret eadem prorsus duratione.

Ad testimonium. Ad testimonium Augustini dicendum est, illud intelligendum esse de aeternitate, vt tam diuinam, quam participatam, quale est aeuum, complectitur: solum enim nititur Augustinus ostendere, tempus esse successiuum. Dictum quoque Gregorij verum esse collatione facta cum tempore: quo pacto in Angelis reperimus initium, in Deo verò minime. Anselmum verò ideò asserere Angelum nondum habere de sua aeternitate quod futurum est, quia vt in posterum permaneat, opus est, vt tunc ei conferatur duratio, quae nondum pro illo temporis puncto ei conferatur, potestque non conferri Deo subtrahente influxum, vt explicatum est: non verò quod putet, eum non debere existere tunc per eandem durationem, qua modò existit, si in posterum conseruetur. Ideo etiam

Molina in D. Thom.

A dicit Angelum iam non habere de sua aeternitate, quod praeteritum est: quia licet modò habeat eandem durationem, quam antea habebat, modò non confertur ei pro tempore praeterito, sed pro hoc praesenti: vnde si antea non esset ei collata, sed tantum conferretur in praesenti, vt re vera confertur, in nullo praeteriti temporis momento extitisset. Haec autem longè aliena sunt ab aeternitate diuina: ex modo enim existendi, quem nunc habet in seipsa, habet, vt ita coexistat cum omni tempore, vt dari tempus cum quo non coexistat, omnino repugnet: eo quod complectatur omne tempus, & vnitè habeat latitudinem durationum infinitam. Ad testimonium illud ex D. Hieron. adductum solet responderi, id intelligendum esse, quo ad aliquid, quia in omni re creata datur aliquid, de quo aliquando verum est dicere, fuit, & non est, & aliquid de quo aliquando verum est dicere, erit, & non est: vt de aliqua intellectuione Angeli verum est dicere, fuit, & non est, & de aliqua, erit, & non est: in Deo autem nihil est formaliter, quod non sit aeternum. Posset etiam eodem modo exponi, quo D. Anselmum interpretati sumus.

DISPUTATIO II.

Vtrum praeter aeternitatem, aeuum, & tempus, dentur aliae durationes?

D iuus Thomas affirmat. Hoc enim loco in responsione ad primum, inferius q. 63. artic. 3. quodlibeto 2. artic. 5. & quodlibeto 10. articulo 9. asserit, plures operationes immanentes Angeli, vt plures intellectuiones, quarum vna succedit alteri, durare tempore discreto: singulas verò durare instante temporis discreti. Cum enim intellectio aliqua Angeli, continuata, v.g. per horam nostri temporis, sit in se indiuisibilis, & tota simul, perinde atque substantia Angeli, habebit sanè in se ipsa durationem indiuisibilem, & totam simul, qua formaliter duret, vt habet substantia Angeli: huiusmodi autem duratio alterius rationis est à duratione substantia Angeli: eò quod haec suapte natura destrui nequeat, sicut & ipsa substantia Angeli, cuius est duratio: illa verò suapte natura desinat esse vna cum intellectuione, cuius est duratio. Quia ergo desinit esse, & secundum se est indiuisibilis, non immeritò appellatur duratio instantanea, licet coexistat cum tempore nostro. Quia etiam ex pluribus eiusmodi durationibus diuersarum operationum, quarum vna succedit alteri, coalescit vna quodammodo integra duratio, quae appellatur tempus discretum, in quo cernitur prius & posterius ac successio, effectum est, vt vnaquaeque eiusmodi durationum appellaretur instans temporis discreti, ad differentiam instantis nostri temporis, quod per se continuum est. Cum D. Thoma hac in parte consentiant Durandus in 2. d. 2. q. 4. Henricus quodlibeto 12. q. 8. Capreolus in 2. d. 2. q. 2. conclusione 3. & 5. Caietanus hic, & alij.

D. Thoma de tempore discreto sentit.

Hoc etiam loco in responsione ad 1. & art. 3. precedente 3. contra gentes c. 61. & in 4. d. 49. q. 1. art. 2. quaestiuicula 3. distinguit D. Thom. ab omnibus durationibus numeratis aeternitatem participatam, quae sit duratio visionis beatificae, tam hominum, quam angelorum. Quare autem constitui solet huiusmodi duratio distincta à reliquis, mox subiiciemus.

Aeternitas participata, quid ex sententia Diui Thomae.

Secus praeter aeternitatem, aeuum, & tempus, nullam admittit durationem.

Secus in 2. d. 2. q. 4. in ea est sententia, vt dicat nullam aliam durationem constituendam esse praeter aeternitatem, aeuum, & tempus. Et in 4. d. 49. q. 6.

H